

SLOVNÍK VYBRANÝCH POJMŮ
ZNAKOVÉHO JAZYKA

pro oblast

dopravní výchovy

PŘÍRUČKA K CD

Vedoucí autorského kolektivu: Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Spoluautorka: Mgr. Jana Šichnárková

Kolektiv sluchově postižených uživatelů znakového jazyka:

RNDr. Josef Brožík, Josef Dubjak, Miroslav Handl, Juliána Handlová,

Mirek Havel, Radka Havlová, Jaroslav Klimčák, Jarmila Klimčáková,

Mirko Kora, Ivan Macalík, Marie Macalíková, Emilie Mrzílková, Hana

Opravišlová, Mgr. Ota Panský, Pavel Pastrnek, Alois Pecina, Magda

Pecinová, Bc. Jiří Procházka, Mgr. Soňa Procházková, Václav Ptáček,

Markéta Slámová, Lucie Uhrová, Mgr. Alexandr Zvonek, Josef Sergej

Bovkun, Zlatuše Kurcová, Bc. David Wagner

Interpret znaků: Mgr. Pavel Kučera

Tvorba softwarové aplikace: Bc. Karel Dvořák

Recenzenti: Mgr. Václav Chmelíř, Mgr. Anna Lacinová

Schválilo MŠMT č. j. 22 699/2009-61 dne 29. 10. 2009 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání žáků se sluchovým postižením jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět s dobou platnosti šest let.

Vydáno v rámci dotačního řízení Speciální učebnice v roce 2009 za plné dotace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

© Jiří Langer za kolektiv, 2009

© Nakladatelství Fortuna, 2009

ISBN 978-80-7373-077-2

O slovníku

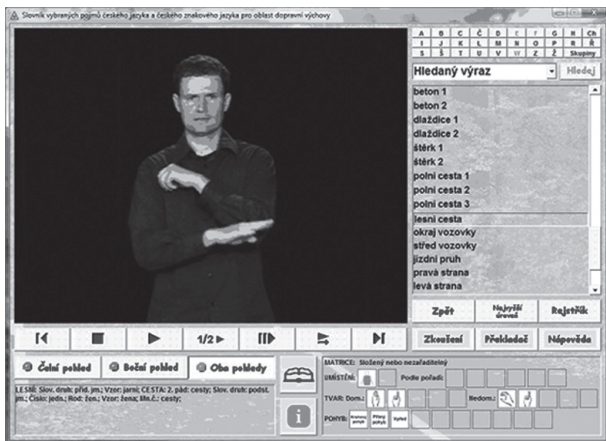
Elektronický slovník, který se Vám dostává do rukou, je dvojjazyčný překladový terminologický slovník český jazyk/český znakový jazyk pro dopravní výchovu vyučovanou na základních školách pro sluchově postižené. Je určen zejména osobám, které se podílejí na výchově a vzdělávání neslyšících dětí (učitelé, vychovatelé, rodiče, vedoucí zájmových kroužků, lektori dopravní výchovy apod.). Využíván může být rovněž samotnými sluchově postiženými uživateli českého znakového jazyka (dětmi i dospělými), kteří si potřebují rozšířit svou aktivní znakovou zásobu, jejich rodinnými příslušníky a ostatními zájemci o český znakový jazyk.

Práce na slovníku začaly v roce 2008 na základě podnětu ze stran učitelů základních škol pro sluchově postižené. Následně byl vytvořen heslář obsahující 391 lexikálních jednotek (termínů) důležitých pro dopravní výchovu. Při sestavování hesláře autorský tým vycházel z aktuálních učebnic dopravní výchovy (Votruba 2004, 2005) a konzultoval jej s odborným pracovníkem oddělení BESIP Ministerstva dopravy. Poté byly zahájeny práce na elicítaci (vyhledání a shromáždění) příslušných znaků českého znakového jazyka, která byla Jiřím Langerem provedena v šesti lokalitách České republiky (Praha, Hradec Králové, Olomouc, Brno, Ostrava a Zlín). Přímymi respondenty elicítace bylo 24 uživatelů českého znakového jazyka, kteří působí jako tlumočníci, pedagogové na školách pro sluchově postižené nebo jsou aktivně činní v automotoklubech neslyšících a mají zkušenosti s dopravní výchovou pro sluchově postižené děti. Všem respondentům byl předem zaslán vytvořený heslář a byli požádáni o vyhledání a konzultování znaků mezi svými kolegy a přáteli. Širší tým respondentů elicítace tedy tvoří několik desítek uživatelů českého znakového jazyka.

Při elicítaci bylo pro 391 pojmů hesláře shromážděno celkem 1129 znaků českého znakového jazyka, pro každý pojem se tedy podařily získat v průměru 3 různé varianty. Všechny elicítované znaky byly posléze ověřeny neslyšícími uživateli českého znakového jazyka a v prvním kole posouzení jednotlivých variant znaků byl počet znaků zredukován na 695. V druhém kole výběru vhodných variant znaků tým neslyšících posuzovatelů doporučil finální výběr těch variant znaků, které jsou lingvisticky

správné a mezi uživateli českého znakového jazyka rozšířené. V případě, že nebylo možné rozhodnout o jediné nejrozšířenější variantě, bylo do slovníku zařazeno variant více.

V konečné verzi obsahuje slovník 418 hesel (jednoslovných i slovních spojení) z oblasti dopravní výchovy. Vzhledem k tomu, že některá lemmata v českém jazyce (česká slova) mají více ekvivalentů v českém znakovém jazyce (viz výše), dosahuje celkový počet znaků obsažených ve slovníku počtu 640. Jednotlivé varianty znaků se stejným nebo podobným významem jsou odlišeny arabskými číslicemi (např. *DÁLNIČE 1, DÁLNIČE 2*). Obsažené termíny jsou rozděleny do 17 tematických skupin a podskupin (seznam a struktura tematických skupin jsou uvedeny na str. 13). Autoři slovníku si uvědomují, že terminologie pro oblast dopravní výchovy není slovníkem zcela pokryta. Je to způsobeno zejména omezenou kapacitou datového média, na kterém je slovník uložen. Dalším důvodem pro vynechání některých termínů byl fakt, že se nepodařilo v rámci elicítace získat odpovídající lingvisticky správný znak českého znakového jazyka. Protože nebylo cílem autorského kolektivu tvořit znaky zcela nové, byl daný termín z hesláře vyřazen. Heslář slovníku je proto autorským kolektivem považován za otevřený a při dalších edicích bude aktuálně doplňován.

Slovník funguje na podobné programové platformě jako uživatelé ověřená sada elektronických slovníků znakového jazyka vydaných v letech 2006–2008 nakladatelstvím Fortuna (Langer a kol. 2006, 2007, 2008). Každý obsažený znak je zaznamenán ze dvou pohledů – čelního a bočního. Jednotlivé znaky je možné přehrávat standardní nebo poloviční rychlostí, případně krokováním po snímcích. Pro vyhledání požadovaného českého termínu je možné využít struktury tematických skupin, případně funkce rychlého vyhledávání nebo abecedního rejstříku. Slovník je rovněž možné přepnout do režimu zkoušení a otestovat tak znalost obsažených znaků. Na pozadí základní pracovní plochy slovníku se náhodně zobrazují tapety s tematickými fotografiemi (zdroje použitých fotografií jsou uvedeny v seznamu použité literatury).

Pro každý obsažený termín jsou ve slovníku uvedeny jeho mluvnické kategorie, které mohou přispět ke gramaticky správnému užívání termínů sluchově postiženými uživateli slovníku:

- podstatná jména: tvar v 2. pádu; číslo; rod; vzor; tvar v množném čísle (např. *AUTOBUS* – 2. pád: *autobusu*; číslo: *j.*; rod: *m. (neživ.)*; vzor: *hrad*; mn. č.: *autobusy*);
- slovesa: vid; tvar ve 3. os. j. č.; tvar ve 3. os. mn. č.; tvar minulého času (pro 3. osobu j. č.); tvar rozkazovacího způsobu; tvar v trpném rodě (např. *PARKOVAT* – vid: *nedokonavý*; 3. os. j. č.: *parkuje*; 3. os. mn. č.: *parkují*; min. čas (3. os. j. č.): *on parkoval*; rozk. zp.: *parkuj*; trp. rod: *je parkován*);
- přídavná jména: vzor (např. *BEZPEČNÝ* – vzor: *mladý*).

Významy všech obsažených termínů jsou vysvětleny pomocí didaktických definic v českém jazyce, které jsou doplněny ilustračními fotografiemi. Mezi jednotlivými vysvětlujícími texty, které se zobrazují v samostatném okně, je možné se pohybovat pomocí hypertextových odkazů. Po kliknutí na tlačítko „přehrát“ dojde k automatickému přepnutí programu do základní pracovní plochy a přehrání příslušného znaku (viz str. 6).

Podobně jako ostatní slovníky Jiřího Langer a vydané nakladatelstvím Fortuna (Langer a kol. 2006, 2007, 2008) obsahuje slovník funkci překladu z českého znakového jazyka do českého jazyka, respektive vyhledávání českých významů znaků podle zadaných parametrů znaku. Každý znak má přiřazeny 4 základní parametry (matrice) – typ znaku, umístění znaku, tvar ruky/rukou a jejich pohyb, které se zobrazují v pravém dolním rohu

Vysvětlení

Zpět Vpřed **Přehrát** lesní cesta

lesní cesta

LESNÍ: Slov. druh: příd. jm.; Vzor: jamí;
CESTA: 2. pád: cesty; Slov. druh: podst. jm.; Číslo: jedn.; Rod: žen.; Vzor: žena; Mn. ž.: cesty;

Lesní cesta je cesta, která vede (je) v lese. Lesní cesta je místo, které leží (je) mimo silnici */najdi si silnice/*.

základní pracovní plochy. Ve formuláři překladače je poté možné jednoduše zadat jednotlivé parametry vyhledávaného znaku. Po stisknutí tlačítka „Hledej“ vypíše program všechny české ekvivalenty znaků, které nastaveným parametrům odpovídají. Použití překladače je určeno zejména sluchově postiženým uživatelům slovníku (neznají-li český překlad a význam znaku, mohou jej zjistit pomocí stručné definice termínu) a slyšícím zájemcům, kteří jsou pokročilejšími uživateli českého znakového jazyka.

Překlad ze znakového jazyka

Matice znaku:

Umístění znaku: Hledat podle zadaného pořadí

Tvar dominantní ruky: Hledat podle zadaného pořadí

Tvar nedominantní ruky: Hledat podle zadaného pořadí

Pohyb: Hledat podle zadaného pořadí

Kruhový pohyb Přímý pohyb Vpřed

Autorský kolektiv

Vedoucí autorského kolektivu:

Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
kontakt: jiri.langer@upol.cz

Spoluautorka:

Mgr. Jana Šichnářková

Interpret znaků:

Mgr. Pavel Kučera

Tvorba softwarové aplikace:

Bc. Karel Dvořák

Technická spolupráce:

Mgr. Silvie Langerová

Petr Langer

Kamila Všetečková

Deskripce parametrů znaků:

doc. PhDr. Eva Souralová, Ph.D.

Mgr. Pavla Kukulová

Respondenti a uživatelé znakového jazyka (abecedně):

RNDr. Josef Brožík, Josef Dubjak, Miroslav Handl, Juliána Handlová, Mirek Havel, Radka Havlová, Jaroslav Klimčák, Jarmila Klimčáková, Mirko Kora, Ivan Macalík, Marie Macalíková, Emilie Mrzilková, Hana Opravilová, Mgr. Ota Panský, Pavel Pastrnek, Alois Pecina, Magda Pecinová, Bc. Jiří Procházka, Mgr. Soňa Procházková, Václav Ptáček, Markéta Slámová, Lucie Uhrová, Mgr. Alexandr Zvonek

Respondenti ověření variant znaků (abecedně):

Josef Sergej Bovkun, Zlatuše Kurcová, Bc. David Wagner

Spuštění a ovládání slovníku

Slovník je určen pro použití v počítačích vybavených operačním systémem Microsoft Windows ve verzi NT, 2000, XP nebo Vista (u starších verzí MS Windows 98 a Millenium se mohou vyskytnout drobné problémy se spuštěním programu a některými funkcemi) s minimálním rozlišením monitoru 1024 x 768. Slovník se automaticky spouští po vložení CD-ROMu do CD mechaniky počítače. Nespuští-li se slovník automaticky (pravděpodobně z důvodu specifického nastavení počítače), je třeba jej otevřít spuštěním souboru **DSlovník.exe** na disku označujícím CD mechaniku (obvykle disky

„D“ nebo „E“), např. v programu „Tento počítač“. Nedojde-li ke spuštění programu ani poté, je CD pravděpodobně fyzicky poškozeno, případně je možné otevřít soubor **Technickánápoveda.html** na témž disku. Pokud nepomohou ani kroky uvedené v technické nápovědě, kontaktujte autory slovníku na e-mailové adrese **jiri.langer@upol.cz**. U počítačů, které používají operační systém MS Windows v jiné než české verzi, se může stát, že nepůjdou přehrávat jednotlivé znaky. V tom případě je třeba v počítači nainstalovat balík kodeků pro přehrávání videa (např. Codec Pack All in One, který je volně ke stažení na internetu).

Slovník je možné ovládat pomocí klávesnice a počítačové myši. Základní pracovní plocha slovníku se skládá z několika částí, jejichž funkce i návod na ovládání jsou uvedeny v podrobné interaktivní nápovědě, která se spustí kliknutím na tlačítko „Nápověda“. Zde jsou detailně popsány funkce a ovládání všech komponent slovníku a postupy práce s nimi. V případě jakýchkoli nejasností je možné kontaktovat autory na výše uvedené e-mailové adrese.

Specifika českého znakového jazyka

Český znakový jazyk je vizuálně-motorický jazykový systém českých Neslyšících a nese všechny atributy přirozeného a plnohodnotného jazyka. Na rozdíl od znakované češtiny¹ má vlastní slovní (znakovou) zásobu i gramatická pravidla a na českém jazyce je zcela nezávislý. Český znakový jazyk je tvořen manuální a nemanuální složkou. Nositelem lexikálních významů je manuální složka, u které rozlišujeme místo artikulace (provedení) znaku, tvar, orientaci a pohyb ruky/rukou. Gramatické významy jsou převážně vyjadřovány nemanuálními faktory (mimika, pozice a pohyby hlavy a horní části trupu). Další významnou odlišností je využívání trojrozměrného prostoru, který znakovému jazyku dovoluje simultánně (v jeden okamžik současně) sdělovat více informací, inkorporovat (včleňovat) do sebe více znaků a významů, používat mimetickou deskripci (upravení a provedení znaku v závislosti na vlastnostech předmětu, který znak zastupuje) apod.

Znaky obsažené ve slovníku jsou zaznamenány v citátovém tvaru. Mohou tedy být v některých případech doplněny dalším znakem (specifikáto-

¹ Znakovaná čeština je uměle vytvořený vizuálně-motorický komunikační systém, který do sebe mísí dva na sobě nezávislé jazykové systémy – český znakový jazyk a češtinu. Z českého znakového jazyka využívá jednotlivé znaky, které kombinuje a spojuje do vět podle gramatických pravidel češtiny.

rem), který upřesňuje jejich význam (např. pro odlišení znaků pro pojmy *ŘÍDIT 1* a *ŘIDIČ* je znak *ŘIDIČ* doplněn znakem symbolizujícím osobu). V běžné konverzaci, kdy přesný význam znaku vyplývá z kontextu, se tyto specifikátory zpravidla nepoužívají. Provedení některých znaků v rámci plynulé konverzace se rovněž může od jejich slovníkového tvaru odlišovat z důvodu některých specifických vlastností českého znakového jazyka (simultánnost, inkorporace, mimetická deskripce aj.). Znaky tak mohou být např. artikulovány v jiné části artikulace prostoru, může se lišit počet opakování pohybu nebo jeho směr, rychlost provedení znaku apod. S těmito případnými modifikacemi znaků, způsobenými gramatikou znakového jazyka, je třeba počítat a seznámit se s jejich pravidly.

Slovní (znaková) zásoba českého znakového jazyka je odlišná od slovní zásoby češtiny. Není tedy možné předpokládat, že ke každému českému slovu lze přiřadit odpovídající znak českého znakového jazyka a naopak. Mnoho českých slov má svůj ekvivalent ve znakovém jazyce v podobě několika po sobě jdoucích znaků (např. *SEDLO*), některé jednoduché znaky naopak mají český ekvivalent složený z více slov (např. *BRZDOVÉ PÁČKY*, *ČÁRA PŘERUŠOVANÁ*, *BEZPEČNOSTNÍ PÁS*). Pro některé české výrazy s obecným významem existuje řada ekvivalentních znaků odpovídajících konkrétnímu a aktuálnímu významu. Ve spojitém a souvislém znakovém projevu se tak mohou jednotlivé znaky odlišovat od své slovníkové podoby (např. *SRAZIT SE*, *ZATÁČKA*, *PNEUMATIKA*). Podobně jako v českém jazyce se i v českém znakovém jazyce objevuje polysémie, tedy jev, kdy jeden znak odpovídá více různým významům (např. *ŘÍDIT 1*, *ZÁVADA*, *UKÁZNĚNÝ*; v českém jazyce jsou to např. slova „kolo“, „jazyk“, „oko“ aj.) a jejichž přesný význam vyplývá příjemci informace z kontextu.

Každý znak českého znakového jazyka je možné zařadit do skupiny znaků stejného typu (matrice znaku) a zaznamenat prostřednictvím speciálně vytvořeného způsobu zápisu – tzv. notace. Notace navržená Macurovou (1996) a dopracovaná Benešem (2003) spočívá v popisu sledovaných parametrů znaku (místo, kde se znak artikuluje; tvar ruky/rukou; orientace dlaně/dlaní; orientace prstů; vzájemná poloha rukou a jejich pohyb) a jejich zápisu pomocí specifických značek a symbolů. Pro běžného uživatele je však tento vědecký způsob zápisu znaků příliš komplikovaný a nesrozumitelný. Pro potřeby funkce tzv. překladače u tohoto elektronického slovníku byly proto vybrány pouze 4 základní parametry znaku, na jejichž základě lze požadovaný znak jednoduše vyhledat.

Matrice (typ) znaku:

Každý znak je možné zařadit do některé z následujících skupin:

- znaky prováděné jednou rukou s nulovým kontaktem na tělo (např. *HLAVNÍ, KŘÍŽOVATKA, ROZHLÉDNOUT SE*),
- znaky prováděné jednou rukou s kontaktem na tělo (např. *BEZPEČNOSTNÍ PÁS, POLICIE, SLUŠNÝ*),
- znaky prováděné oběma rukama, přičemž obě ruce mají stejný tvar a vykonávají stejný nebo podobný pohyb (např. *DĚŠŤ, OBLEČENÍ, ULICE*),
- znaky prováděné oběma rukama, přičemž obě ruce mají stejný tvar, ale pouze jedna je aktivní (např. *MOTOCYKL, PODJEZD, ZÁVADA*),
- znaky prováděné oběma rukama, přičemž se liší jejich tvar nebo prováděný pohyb (asymetrické znaky) – např. *KOLOBĚŽKA, PODCHOD, VLAK*,
- znaky složené z více znaků nebo znaky nezařaditelné do předchozích kategorií (např. *DOPRAVNÍ HŘIŠTĚ, NÁMRAZA, ŽELEZNIČNÍ PŘEJEZD*).

Umístění (lokalizace) znaku:

Pro potřeby tohoto slovníku byly znaky rozděleny do tří základních částí artikulačního prostoru:

- znaky prováděné na hlavě nebo kolem hlavy (např. *ČERVENÁ, PŘILBA, VIDĚT*),
- znaky prováděné před tělem (např. *DOPRAVNÍ VÝCHOVA, POZORNÝ, ZÁVADA*),
- znaky prováděné po stranách (např. *ČÁRA SOUVISLÁ, OBRUBNÍK, UPAŽIT*).

V případě, že je znak prováděn postupně ve více částech artikulačního prostoru, je u něj tato vlastnost zmíněna a jednotlivé části artikulačního prostoru jsou uvedeny v pořadí, v jakém po sobě následují.

Tvar ruky/rukou:

Ve *Slovníku vybraných pojmů českého jazyka a českého znakového jazyka pro oblast dopravní výchovy* se vyskytuje celkem 33 různých tvarů pro dominantní i nedominantní ruku. Dominantní rukou je obvykle pravá ruka, nedominantní rukou pak ruka levá (u leváků je tomu naopak). Jednotlivé tvary rukou jsou zachyceny pomocí přehledných, kreslených ikon. V případě, že se tvar rukou během provádění znaku mění, jsou

postupně zobrazeny všechny tvary ruky podle skutečného pořadí, v jakém se objevují.

Pohyb ruky/rukou:

Pohyb rukou a prstů je u mnoha znaků velmi složitý a obvykle obtížně zaznamatelný pomocí slovních popisů a obrázků (např. směrových šipek). Pro potřeby tohoto slovníku byl proto zápis pohybu rukou při provádění znaku maximálně zjednodušen, aby byl uživatelsky srozumitelný a jednoduchý. Přestože pohyb rukou je jedním z nejdůležitějších parametrů znaku, je pro potřeby vyhledávání v tomto slovníku parametrem spíše doplňkovým. Jednotlivé pohyby rukou jsou rozděleny do tří úrovní:

1.	charakter pohybu	kruhový pohyb	přímý pohyb	nevýrazný pohyb		
2.	Směr pohybu	nahoru	dolů	vpřed	vzad	do stran
3.	Další vlastnosti	střídavý pohyb	pohyb do protisměru	pohyb nahoru a dolů	opakovaný pohyb	

Pohyb rukou při provádění znaku je vždy zaznamenán následujícím způsobem: 1. charakter pohybu + 2. směr pohybu + 3. další vlastnosti

V případě dvouručních znaků, při kterých vykonává každá ruka jiný pohyb, je nejprve zaznamenán pohyb dominantní ruky, poté pohyb ruky nedominantní. V případě složených znaků jsou jednotlivé pohyby rukou zaznamenány v pořadí, v jakém jsou prováděny.

Detailnější popisy čtyř základních parametrů a návod pro jejich nastavení v překladači jsou k dispozici v nápovědě programu.

Použitá literatura a informační zdroje

Odborné publikace, učebnice a slovníky

1. ČERMÁK, F.; BLATNÁ, R. aj. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995, 283 s. ISBN 80-85787-23-7.
2. LANGER, J. CD-ROM jako nosič slovníků znakového jazyka. In *Trendy technického vzdělávání 2001 (dodatky)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 27–29. ISBN 80-244-0375-7.
3. LANGER, J. Obousměrný překlad v elektronických slovnících znakového jazyka. In *Pedagogický software 2008 [CD-ROM]*. České

- Budějovice: Scientific Pedagogical Publishing, 2008. s. 321-326. ISBN 80-85645-59-9.
4. LANGER, J. Vizuálně motorické komunikační systémy – aktuální učební pomůcky pro rozšiřování znakové zásoby. In *IV. Mezinárodní konference k problematice osob se specifickými potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 245–250. ISBN 80-244-0770-1.
  5. LANGER, J. Výuka znakového jazyka a multimédia. In *Pedagogický software 2006*. České Budějovice: Scientific Pedagogical Publishing, 2006. s. 454–456. ISBN 80-85645-56-4.
  6. LANGER, J. a kol. *Slovník pojmů znakového jazyka pro oblast tělesné výchovy a sportu* [CD-ROM]. Praha: Fortuna, 2006.
  7. LANGER, J.; PTÁČEK, V.; DVOŘÁK, K. *Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk (1. a 2. díl)*. 2. doplněné vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 27 s. ISBN 80-244-1113-X.
  8. LANGER, J.; PTÁČEK, V.; DVOŘÁK, K. *Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk (3. a 4. díl)*. 2., doplněné vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 31 s. ISBN 80-244-1114-8.
  9. MACUROVÁ, A. Proč a jak zapisovat znaky českého znakového jazyka (Poznámky k diskusi). *Speciální pedagogika*, 1996, roč. 6, č. 1, s. 5–20. ISSN 0862-1632.
  10. OKROUHLÍKOVÁ, L. *Notace – zápis českého znakového jazyka*. 2. vydání, Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, 133 s. ISBN 978-80-87153-93-2.
  11. SERVUSOVÁ, J. *Kontrastivní lingvistika – český jazyk x český znakový jazyk*. 2. vydání, Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, 77 s. ISBN 978-80-87218-30-3.
  12. SLÁNSKÁ-BÍMOVÁ, P.; OKROUHLÍKOVÁ, L. *Rysy přirozených jazyků – Český znakový jazyk jako přirozený jazyk, Lexikografie – Slovníky českého znakového jazyka*. 2. vydání, Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, 215 s. ISBN 978-80-87153-91-8.
  13. VOTRUBA, J. *Dopravní výchova pro 2. a 3. ročník základní školy*. 1. díl – chodec. 2. upravené vydání. Praha: Fortuna, 2005, 64 s. ISBN 80-7168-246-2.
  14. VOTRUBA, J. *Dopravní výchova pro 4. a 5. ročník základní školy*. 2. díl – cyklista. 2. upravené vydání. Praha: Fortuna, 2004, 64 s. ISBN 80-7168-247-0.

15. WEIGEL, O. *Autoškola: Pravidla, značky, testy 2008*. Brno: Computer Press, a. s., 2007. ISBN 978-80-251-1984-6.

Zdroje fotografií a převzatých obrázků

Tapety na pozadí základní pracovní plochy:

picasaweb.google.com, kuba.petriny.net, www.beskydy-inpics.eu, en.wikivisual.com, www.stim.cz, www.silvyvoj.cz, www.e-architekt.cz, www.arcticpark.cz, www.transcentrumbus.cz, www.motoraj.cz, www.kultivator.cz, www.skoda.cz, www.uszsmsk.cz, www.digineff.cz, brnem.cz, www.varnsdorf.cz, www.prahounakole.cz, www.chmi.cz, 1000awesomethings.com, www.tommasosanguigni.it, krimi.eurozpravy.cz, www.vesela-u-semil.wz.cz, www.vyletnik.cz, www.francovalhota.cz, www.lkkv.info, portelizabethdailyphoto.blogspot.com, www.sos-nmor.cz, www.prazskastetka.cz, picasaweb.google.com, www.divel.ba, commons.wikimedia.org, www.hasicijaromer.cz, www.profimedia.cz, web.mvcr.cz, www.krbikeclub.com, angelhill.net, www.brno.cz, www.georgepechtol.com, pidservis.ic.cz, cs.wikipedia.org, www.starecesty.cz, www.signex.cz, www.gravirovani-praha.cz, www.praha.eu, glennhager.wordpress.com.

Ilustrační fotografie k didaktickým definicím:

archív Jany Šichnářkové, archív Silvie a Jiřího Langerových, www.levne-autodoplanky.cz, cs.wikipedia.org, deti.bezpecne-na-silnicich.cz, www.dzpcpe.cz, www.dopravni-znacky.net, www.highways.sk, www.zelpage.cz.

Seznam a struktura skupin

Obecné pojmy

Účastníci provozu

Činnosti

Vlastnosti

Situace, místa

Kolo

Ostatní

Dopravní značky

Značky výstražné / Značky zákazové / Značky upravující přednost / Značky příkazové / Značky informativní / Speciální označení vozidel a osob / Vodorovné značky / Pokyny policisty / Světelné signály

Seznam pojmů

Obecné pojmy

obecné pojmy
pravidla provozu na pozemních komunikacích
dopravní výchova
provoz
pozemní komunikace
chodník
vozovka
silnice
dálnice 1
dálnice 2
silnice pro motorová vozidla 1
silnice pro motorová vozidla 2
dopravní značka
ulice
jednosměrný provoz
vstup
vjezd
výjezd
průjezd
nadjezd
podjezd
garáž 1
garáž 2
parkoviště 1
parkoviště 2
obytná zóna
pěší zóna
oblečení
krajnice 1
krajnice 2
obrubník 1
obrubník 2
asfalt 1
asfalt 2

prach 1
prach 2
písek
beton
dlaždice
štěrk
polní cesta 1
polní cesta 2
polní cesta 3
lesní cesta
okraj vozovky
střed vozovky
jízdní pruh
pravá strana
levá strana
čára podélná 1
čára podélná 2
čára přerušovaná
čára souvislá
čára souvislá doplněná čarou přerušovanou

Účastníci provozu

účastníci provozu
účastník silničního provozu
chodec
skupina chodců
jízdní kolo
cyklista
motorové vozidlo 1
motorové vozidlo 2
nemotorové vozidlo
automobil osobní 1
automobil osobní 2
automobil nákladní 1
automobil nákladní 2

automobil nákladní 3
automobil nákladní 4
autobus 1
autobus 2
autobus 3
motocykl
tramvaj 1
tramvaj 2
traktor 1
traktor 2
trolejbus
koloběžka
vozík 1 (přivěsný)
vozík 2 (ruční)
vozík 3 (ruční)
vozík 4 (invalidní)
kočárek
bruslař
řidič
spolujezdec
cestující
policie
policista
strážník
hasiči
hasič
houkačka
sanitka 1
sanitka 2
lékař
raněný 1
raněný 2
viník 1
viník 2
dítě 1
dítě 2
dospělý 1
dospělý 2

Činnosti

činnosti
chodit 1
chodit 2
jet 1
jet 2
jet bez dozoru 1
jet bez dozoru 2
vést kolo 1
vést kolo 2
řídit 1
řídit 2
parkovat
vyhnout se
hrát si
vidět
být viděn 1
být viděn 2
ustoupit
uvolnit
přecházet 1
přecházet 2
zastavit se
rozhlednout se
vstoupit
dát přednost
slyšet
zahynout 1
zahynout 2
zahynout 3
zahynout 4
troubit 1
troubit 2
zdržovat
překážet
nepřekážet
ohrožovat
neohrožovat

ohrožit
omezit 1
omezit 2
zakázat
objíždět
předjíždět 1
předjíždět 2
zajíždět 1
zajíždět 2
vyjíždět 1
vyjíždět 2
míjet 1
míjet 2
vybočovat 1
vybočovat 2
měnit směr
odbočovat 1
odbočovat 2
odbočovat 3
dát znamení 1
dát znamení 2
upažit
ohlédnout se
zkontrolovat 1
zkontrolovat 2
zkontrolovat 3
odstranit závady 1
odstranit závady 2
odstranit závady 3
vézt 1
vézt 2
vézt 3
otočit se 1
otočit se 2
rozjet se
zařadit se
zastavit 1
zastavit 2

stát 1
stát 2
brzdit 1
brzdit 2
zpomalit 1
zpomalit 2
šlapat
vytlačit 1
vytlačit 2
bránit předjíždění
přehlédnout

Vlastnosti

vlastnosti
levý 1
levý 2
pravý 1
pravý 2
vlevo 1
vlevo 2
vlevo 3
vpravo 1
vpravo 2
vpravo 3
červený 1
červený 2
oranžový 1
oranžový 2
zelený 1
zelený 2
zelený 3
hlavní
vedlejší
úzký
široký
zakázaný 1
zakázaný 2
povolený 1

povolený 2
bezpečný 1
bezpečný 2
nebezpečný 1
nebezpečný 2
ukázněný
neukázněný 1
neukázněný 2
ohleduplný
slušný
pozorný
nepozorný 1
nepozorný 2
opatrný
neopatrný
protijedoucí
zřetelný 1
zřetelný 2
rychlý 1
rychlý 2
rychlý 3
pomalý
přehledný
nepřehledný
neočekávaný 1
neočekávaný 2
přímý
mokrý
suchý 1
suchý 2
plynulý 1
plynulý 2
rušný 1
rušný 2
ucpaný
hustý (provoz) 1
hustý (provoz) 2
snížená viditelnost 1

snížená viditelnost 2
sklopené závory

Situace, místa

situace, místa
dopravní situace
zatačka
zúžená vozovka 1
zúžená vozovka 2
vrchol stoupání
rychlost 1
rychlost 2
rychlost 3
viditelnost
rozhled
tma
soumrak
svítání 1
svítání 2
mlha
déšť
sněžení 1
sněžení 2
námraza 1
námraza 2
bláto
listí 1
listí 2
nebezpečí 1
nebezpečí 2
smyk 1
smyk 2
upadnout 1
upadnout 2
upadnout 3
obec
vesnice 1
vesnice 2

město 1
město 2
šipka 1
šipka 2
křižovatka
semafor
přechod pro chodce 1
přechod pro chodce 2
zebra
nadchod
podchod
světelný signál
červený panáček 1
červený panáček 2
zelený panáček 1
zelený panáček 2
Stůj! 1
Stůj! 2
Volno! 1
Volno! 2
Pozor! 1
Pozor! 2
zvukový signál
železniční přejezd
závory
vlak
výstraha 1
výstraha 2
dopravní nehoda 1
dopravní nehoda 2
srazit se
telefon
nemocnice
první pomoc 1
první pomoc 2
jméno 1
jméno 2
jméno 3

místo nehody 1
místo nehody 2
dopravní hřiště
kruhový objezd
most
tunel
vedle sebe 1
vedle sebe 2
vedle sebe 3
za sebou 1
za sebou 2
za sebou 3
včas 1
včas 2
včas 3
směr
protisměr
náraz vzduchu 1
náraz vzduchu 2
překážka 1
překážka 2
právo přednosti jízdy

Kolo

kolo (bicykl)
bicykl
jízdni kolo
závodni kolo 1
závodni kolo 2
závodni kolo 3
turistické kolo
horské kolo 1
horské kolo 2
cyklistická stezka 1
cyklistická stezka 2
přilba
rám
vidlice

sedlo
kolo (část bicyklu)
ráfek
špice
řídítka 1
řídítka 2
pedály
ozubené kolo (přední)
ozubené kolo (zadní)
řetěz
brzdové páčky
brzdy 1
brzdy 2
ocelová lanka
světlo
svítilna 1
svítilna 2
svítilna 3
kabely
dynamo 1
dynamo 2
povinné vybavení 1
povinné vybavení 2
odrazka
červená odrazka 1
červená odrazka 2
bílá odrazka 1
bílá odrazka 2
oranžová odrazka 1
oranžová odrazka 2
přední odrazka
zadní odrazka
boční odrazka
blikačka 1
blikačka 2
blikačka 3
zvonek 1
zvonek 2

blatník 1
blatník 2
kryt řetězu
šroub 1
šroub 2
matice 1
matice 2
olej 1
olej 2
pumpa
hustilka
duše
pneumatika
zámek 1
zámek 2
závada

Ostatní

ostatní
městská hromadná doprava
zastávka
nastupovat 1
nastupovat 2
vystupovat 1
vystupovat 2
držet se 1
držet se 2
stát
sedět
uvolnit místo 1
uvolnit místo 2
metro 1
metro 2
připoutat se 1
připoutat se 2
dětská sedačka 1
dětská sedačka 2
bezpečnostní pás

reflexní vesta
výstražný trojúhelník 1
výstražný trojúhelník 2
pokuta 1
pokuta 2

Dopravní značky

dopravní značka

Značky výstražné

značky výstražné 1
značky výstražné 2
zatačka vpravo
zatačka vlevo
dvojitá zatačka, první vpravo
dvojitá zatačka, první vlevo
zúžená vozovka z obou stran
zúžená vozovka z jedné strany
(zprava)
zúžená vozovka z jedné strany
(zleva)
nebezpečí smyku 1
nebezpečí smyku 2
nebezpečí smyku 3
nebezpečí smyku 4
práce 1
práce 2
práce 3
odlétávající štěrka
padající kamení 1
padající kamení 2
jiné nebezpečí
výstražný kříž pro železniční přejezd
jednokolejový
výstražný kříž pro železniční přejezd
vícekolejový
železniční přejezd bez závor 1
železniční přejezd bez závor 2
železniční přejezd se závorami

pozor, přechod pro chodce
křižovatka
nerovnost vozovky 1
nerovnost vozovky 2
děti
cyklisté
tramvaj 1
tramvaj 2
provoz v obou směrech
Značky zákazové
značky zákazové
zákaz vjezdu všech vozidel (v obou
směrech)
zákaz vjezdu všech vozidel
zákaz vjezdu všech motorových
vozidel 1
zákaz vjezdu všech motorových
vozidel 2
zákaz vjezdu ručních vozíků
zákaz vstupu chodců
zákaz vjezdu traktorů 1
zákaz vjezdu traktorů 2
zákaz vjezdu motocyklů
zákaz vjezdu jízdních kol
zákaz vjezdu vyznačených
vozidel 1
zákaz vjezdu vyznačených
vozidel 2
zákaz odbočení vpravo 1
zákaz odbočení vpravo 2
zákaz odbočení vlevo 1
zákaz odbočení vlevo 2
zákaz otáčení 1
zákaz otáčení 2
zákaz předjíždění 1
zákaz předjíždění 2
konec zákazu předjíždění 1
konec zákazu předjíždění 2

konec všech zákazů
zákaz stání
zákaz zastavení
jiný zákaz
nejvyšší dovolená rychlost 1
nejvyšší dovolená rychlost 2
nejvyšší dovolená rychlost 3
Značky upravující přednost
značky upravující přednost
hlavní silnice
konec hlavní silnice
Dej přednost v jízdě! 1
Dej přednost v jízdě! 2
Dej přednost v jízdě tramvaji! 1
Dej přednost v jízdě tramvaji! 2
Dej přednost v jízdě tramvaji! 3
Dej přednost v jízdě tramvaji! 4
Stůj, dej přednost v jízdě! 1
Stůj, dej přednost v jízdě! 2
křižovatka s vedlejší pozemní komu-
nikací
přednost protijedoucích vozidel
přednost před protijedoucími vozidly
Značky příkazové
značky příkazové
stezka pro chodce 1
stezka pro chodce 2
stezka pro cyklisty 1
stezka pro cyklisty 2
stezka pro chodce a cyklisty 1
stezka pro chodce a cyklisty 2
konec stezky pro chodce 1
konec stezky pro chodce 2
konec stezky pro cyklisty 1
konec stezky pro cyklisty 2
konec stezky pro chodce a cyklisty 1
konec stezky pro chodce
a cyklisty 2

příkázaný směr objíždění 1
příkázaný směr objíždění 2
chodte vlevo 1
chodte vlevo 2
cyklisto, sesedni z kola
příkázaný směr jízdy
kruhový objezd 1
kruhový objezd 2
Značky informativní
značky informativní
přechod pro chodce
podchod nebo nadchod
přejezd pro cyklisty 1
přejezd pro cyklisty 2
zastávka autobusu 1
zastávka autobusu 2
zastávka autobusu 3
zastávka trolejbusu
zastávka tramvaje 1
zastávka tramvaje 2
zastávka tramvaje 3
zastávka tramvaje 4
parkoviště 1
parkoviště 2
parkoviště 3
nemocnice
první pomoc 1
první pomoc 2
telefon
policie
informace
obec
konec obce 1
konec obce 2
obytná zóna 1
obytná zóna 2
konec obytné zóny 1
konec obytné zóny 2

pěší zóna
konec pěší zóny
jednosměrný provoz
slepá silnice
dálnice 1
dálnice 2
konec dálnice 1
konec dálnice 2
silnice pro motorová vozidla 1
silnice pro motorová vozidla 2
konec silnice pro motorová vozidla 1
konec silnice pro motorová vozidla 2
směrová tabule
uspořádání jízdních pruhů
dodatková tabulka
Speciální označení vozidel a osob
speciální označení vozidel a osob
vozidlo přepravující těžce
postíženou osobu
vozidlo řízené sluchově postiženou
osobou 1
vozidlo řízené sluchově postiženou
osobou 2
vozidlo řízené začátečníkem 1
vozidlo řízené začátečníkem 2
autobus přepravující děti 1
autobus přepravující děti 2
autobus přepravující děti 3
vozidlo lékaře ve službě
Vodorovné značky
vodorovné značky 1
vodorovné značky 2
přechod pro chodce 1
přechod pro chodce 2
přejezd pro cyklisty 1
přejezd pro cyklisty 2
směrové šipky na vozovce 1
směrové šipky na vozovce 2

podélná čára 1
podélná čára 2
podélná čára souvislá 1
podélná čára souvislá 2
podélná čára přerušovaná 1
podélná čára přerušovaná 2
souvislá čára doplněná čarou přerušovanou
příčná čára souvislá 1
příčná čára souvislá 2
příčná čára souvislá 3
příčná čára souvislá 4
příčná čára souvislá 5
Pokyny policisty
pokyny policisty 1
pokyny policisty 2
Stůj! 1
Stůj! 2
Pozor! 1
Pozor! 2
Volno! 1
Volno! 2
zastavovací terč 1
zastavovací terč 2
zastavovací terč 3
směrovka
Světelné signály
světelné signály
červená 1
červená 2
oranžová 1
oranžová 2
zelená 1
zelená 2
Stůj!
Pozor!
Volno! 1
Volno! 2

Obsah

O slovníku	3
Autorský kolektiv	7
Spuštění a ovládní slovníku	7
Specifika českého znakového jazyka	8
Použitá literatura a informační zdroje	11
Seznam a struktura skupin	13
Seznam pojmů.	14

SLOVNÍK VYBRANÝCH POJMŮ

ZNAKOVÉHO JAZYKA

pro oblast

dopravní výchovy

PŘÍRUČKA K CD

Odpovědná redaktorka Ing. Ludmila Kořenářová

Vydalo roku 2009 nakladatelství Fortuna,

JUDr. František Talián,

Ostrovní 30, 110 00 Praha 1

176-1410-09

ISBN 978-80-7373-077-2